

PODCASTY AKO NOVÁ ÉRA VZDELÁVANIA A ZÁBAVY V SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICI

MGR. VERONIKA ČEPČANYOVÁ
MGR. LUCIA KYTKOVÁ

veronika.cepcanyova@snk.sk
lucia.kytkova@snk.sk
Slovenská národná knižnica
www.snk.sk

The paper focuses on the implementation of podcasts in the library, considering their growing popularity as a source of information and education. Authors analyse the importance of podcasts created under the auspices of the Slovak National Library (SNL) and reflect on the experience with this type of library and information service. They also focus on the possibilities of using podcasts as a tool for promoting cultural heritage, literature and education at the SNL. The paper, which is intended mainly for librarians and experts in the field of information science, can represent a useful source of information for creating strategies for providing this service to the general public. It is a modern way of fulfilling the most important functions of libraries, which include providing information and education.

Keywords: podcasts, libraries, educational activities, library and information services, Slovak National Library

ÚVOD

Vzhľadom na rastúcu popularitu podcastov ako moderného zdroja informácií a vzdelávania sa autorky tohto článku rozhodli priblížiť a) úlohu a využitie podcastov v Slovenskej národnej knižnici (ďalej SNK), b) implementáciu podcastov do knižničného prostredia, c) podstatu podcastového priestoru vytvoreného v SNK a d) vyhodnotenie doterajšej úspešnosti v knižnično-informačných službách. Podcasty ako nástroj na podporu šírenia kultúrneho dedičstva, literatúry a vzdelávania v SNK, ale aj poskytnutie informácií knihovníkom a odborníkom v oblasti informačných vied môžu byť nápomocné pri formulácii stratégií implementácie podcastových služieb v knižničnom prostredí so zameraním na zvýšenie prístupnosti kultúrnych a vzdelávacích obsahov pre verejnosť. Možnosti využitia sú rôzne, keďže je možné dopĺňať ich rôznymi prostriedkami, ako napríklad organizáciou vzdelávacích seminárov a podujatí, tvorbou metodických príručiek alebo iných materiálov. Knižnice využívaním podcastov môžu moderným spôsobom plniť jednu zo svojich najdôležitejších funkcií, a to sprostredkovať používateľom informácie, a tak ich vzdelávať neformálnym spôsobom.

PODCASTY V KNIŽNIČNOM PROSTREDÍ

Podcasty ako neoddeliteľná súčasť digitálnej doby poskytujú jedinečný priestor na zdieľanie informácií, rozvoj poznania a interakciu s publikom. V kontexte knižničného prostredia majú podcasty potenciál moderným spôsobom obohatiť knižničné služby, rozšíriť prístup k informáciám a podporiť kultúrnu a informačnú gramotnosť.

Jednou zo základných úloh SNK je uchovávať kultúrne dedičstvo a sprístupňovať informácie. SNK sa snaží prispôsobiť neustále sa meniacemu prostrediu aktívnym sledovaním a využívaním nových digitálnych technológií. V tomto kontexte chápeme aj využitie podcastov v SNK ako dôležitého aspektu rozvoja knižnično-informačných služieb. Pokúsime sa poskytnúť komplexný pohľad na túto tému s cieľom podnietiť ďalšie diskusie a výskum v oblasti využitia nových médií v knižničnom prostredí. Článok môže slúžiť aj ako odporúčanie knihovníkom a odborníkom v oblasti informačných vied ako efektívne využiť potenciál podcastingu v kontexte knižníc a zabezpečiť tak dynamický a inovačný prístup k in-

formáciám. Odporúčania uvádzané v článku vychádzajú zo skúseností autoriek, ktoré nadobudli pri zavádzaní tejto služby v prostredí Slovenskej národnej knižnice.

IMPLEMENTÁCIA PODCASTOV DO KNIŽNIČNÉHO PROSTREDIA

Podcasty predstavujú nielen moderný spôsob komunikácie a zdieľania informácií, ale v knižničnom prostredí môžu byť efektívnym spôsobom, ako rozšíriť dosah knižnično-informačných služieb. Ich audioformát umožňuje jednoduchý prístup k informáciám aj pre tých, ktorí preferujú počúvanie pred čítaním. Okrem toho podcasty ponúkajú knižnici možnosť priblížiť sa širokej verejnosti prostredníctvom rôznorodého obsahu, ktorý je tvorený na základe toho, čo chce používateľom práve poskytnúť. V nasledujúcich riadkoch uvádzame niekoľko možností, ako využiť podcasty v knižničnom prostredí:

- **vzdelávanie** – prostredníctvom rozhovorov s odborníkmi na rôzne témy môžu knihovníci poskytnúť používateľom cenné informácie zo širokej škály oblastí či vedných odborov (literatúra, história, prírodné či matematické vedy, pedagogika, umenie, a pod.);
- **podpora autorov** – rozhovormi so spisovateľmi a autormi kníh podporí knižnica nielen samotných autorov a ich tvorbu, ale taktiež môže motivovať poslucháčov k čítaniu kníh či objavovaniu nových literárnych diel;
- **podpora a propagácia knižničných aktivít** – prostredníctvom podcastov môžu knižnice informovať o svojej činnosti, pripravovaných podujatiach, nových službách atď;
- **audioknihy** – knihovníci môžu používateľom predstaviť úryvky zo zaujímavých či populárnych kníh, prípadne z knižných noviniek a využiť tak podcast v knižničnom prostredí ako formu zábavy alebo odreagovania sa;
- **tematické série** – ak má knižnica pocit, že je potrebné určitú tému rozobrať podrobnejšie, prípadne, že je nejaká problematika obsiahlejšia a jedným podcastom ju nedokáže pokryť, môže vytvoriť sériu podcastov, ktorá sa bude zameriavať na jednu tému, literárny žáner a pod.

Nech už knižnice využijú ktorúkoľvek z možností, prípadne ich kombináciu, podcasty sa rozhodne stanú efektívnym nástrojom, ako osloviť nových používateľov a posilniť svoju úlohu kultúrnych a vzdelávacích centier.

STRATÉGIE PLÁNOVANIA PODCASTOVÝCH EPIZÓD V KNIŽNIČNOM PROSTREDÍ

V procese plánovania podcastových epizód v knižnici sa vyžaduje komplexný prístup, ktorý zohľadňuje nielen obsah, ale aj cieľovú skupinu, frekvenciu vydávania nových podcastov a spätnú väzbu od poslucháčov. Tieto faktory tvoria kľúčové aspekty úspešnej podcastovej stratégie.

Definovanie cieľovej skupiny

Prvým krokom pri plánovaní epizód je jasné definovanie cieľovej skupiny. Knižnica by mala vedieť identifikovať, koho chce podcastmi osloviť – knihovníkov, používateľov knižníc, širšiu verejnosť a i. Správne definovaná cieľová skupina ovplyvní obsah epizód a spôsob komunikácie.

Vytváranie relevantného obsahu

Obsah podcastov by mal byť nielen zaujímavý, ale aj relevantný pre cieľovú skupinu. Diskutované témy by mali súvisieť s knižničným prostredím, literatúrou, kultúrou a vzdelávaním.

Frekvencia vydávania podcastov

Určenie optimálnej frekvencie vydávania podcastových epizód závisí od obsahu jednotlivých podcastov a dostupných zdrojov knižnice. Môže ísť o pravidelné (týždenné, mesačné a i.) alebo nepravidelné, teda príležitostné vydávanie podcastov, a to vtedy, ak sa podcast viaže na konkrétne podujatie, projekt v knižnici a pod.

Voľba správneho formátu

Pri výbere vhodného podcastového formátu je potrebné brať do úvahy počet zúčastnených osôb na podcastoch. Aj z formátu by totiž malo byť poslucháčom zrejmé, čo môžu v podcaste očakávať. Medzi najčastejšie formáty podcastu patrí samostatná re-

lácia, relácia vo dvojici, prípadne interview (Malaga a Senčáková 2023).

Marketing a propagácia

Efektívne plánovanie epizód zahŕňa aj marketingové a propagačné aktivity. Knižnica by mala využívať sociálne siete, svoje webové stránky a knižničné podujatia na propagáciu podcastov. Správne zvolená marketingová stratégia môže posilniť viditeľnosť a dosah podcastov.

Spätná väzba

Dôležitým aspektom pri príprave podcastov je vyhodnocovanie ich úspešnosti a spätná väzba od poslucháčov. Knižnica by mala pravidelne analyzovať počty vypočutí, zhliadnutí, hodnotenia a komentáre, aby mohla prispôbiť obsah a formát podľa potrieb poslucháčov (Malaga a Senčáková 2023).

Efektívne plánovanie podcastových epizód v knižničnom prostredí je dynamickým procesom vyžadujúcim si flexibilitu tvorcov podcastov, ktorí by sa mali dokázať prispôbiť akýmkoľvek potrebám. Zavedenie uvedených stratégií pomáha knižnici neustále sa rozvíjať tak, aby naplňovala svoje poslanie a bola zdrojom informácií, vzdelávania a kultúrneho obsahu aj v digitálnom veku.

PODCASTY V SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICI

Keďže jednou zo základných funkcií každej knižnice je sprostredkovať verejnosti informácie rôzneho druhu, tak aj Slovenská národná knižnica sa rozhodla informovať svojich používateľov moderným spôsobom. V roku 2023 zamestnanci SNK spustili projekt *Podcast SNK*. Jednoduchý a úderný názov bol zvolený z dôvodu, že SNK ako vedecká, kultúrna, informačná, vzdelávacia a najmä národná inštitúcia je dostatočne známa, aby sa mohla prezentovať svojím názvom navonok bez ďalšieho opisu.

Produkcii podcastov v Slovenskej národnej knižnici zastrešuje tím zamestnancov z odboru k-Služby. Keďže sa tento odbor súčasne venuje neformálnemu vzdelávaniu rovnako verejnosti ako aj knihovníkov, väčšinu podcastov SNK pripravuje tak, aby sa stali súčasťou celoživotného vzdelávania širokej a odbornej verejnosti. Pozvaní hostia v podcastoch sú odborníci

z rôznych oblastí, ktorí analyzujú témy z príslušných odborov (Čepčányová a Kytková 2023). Jednotlivé podcasty, či už tie zverejnené alebo len pripravované, tvoria tematické série, ktoré sú dopĺňané ďalšími aktivitami na danú tému, môže ísť napríklad o podujatia, výstavy, publikácie a pod. V roku 2023 SNK vytvorila sériu podcastov na tému mediálnej gramotnosti, dostupných prostredníctvom platformy Spotify na profile Slovenskej národnej knižnice. SNK taktiež realizovala podujatie týkajúce sa tejto problematiky. Nielen o ňom, ale aj o plánoch a vydaní metodického materiálu na prácu s informáciami v knižnici na rok 2024 bližšie informovali Veronika Čepčányová a Lucia Kytková v časopise *Knižnica* (2023, č. 2).

SNK vo svojich podcastoch ponúka podmanivý obsah nielen pre fanúšikov histórie, literatúry, spoločenských vied, ale aj vtedy, ak jej používatelia hľadajú nové informácie či inšpiráciu. Obsah podcastov je v pravidelných intervaloch dopĺňaný a aktualizovaný a čaká na objavenie. Podcastový profil Slovenskej národnej knižnice slúži nielen ako úložisko vedomostí a informácií, ale spája aj rôzne komunity. Slovenská národná knižnica v roku 2023 vydala *Metodický materiál pre tvorbu podcastov v knižnici*, v ktorom môžu najmä knihovníci nájsť užitočné tipy a rady, ako začať s touto modernou službou v knižnici, a to aj napriek tomu, ak nie je k dispozícii profesionálne vybavenie.

VÝZVY A BUDÚCNOSŤ PODCASTOV V KNIŽNIČNOM PROSTREDÍ

Podcasty predstavujú zaujímavú príležitosť na inováciu a posilnenie služieb v knižniciach. Avšak s novými možnosťami prichádzajú aj nové výzvy. Pre knižnice je dôležité pochopiť tieto výzvy a hľadať spôsoby, ako ich zvládnuť, aby sa zvýšil potenciál podcastov ako nástroja na komunikáciu a vzdelávanie.

Jednou z výziev produkcie podcastov je vytvoriť taký obsah a podcastový priestor, ktorý bude natoľko atraktívny, aby zaujal čo najväčší počet poslucháčov. Čím viac knižnice experimentujú s obsahom podcastov a interakciami s poslucháčmi, tým viac môžu posilniť svoju rolu ako miesta na výmenu informácií, kultúry a vzdelávania. Je preto dôležité vytvárať rôznorodý obsah, ktorý bude mať potenciál osloviť rôzne skupiny a vekové kategórie. Pri tvorbe podcas-

tov odporúčame kombinovať viaceré možnosti, pričom je potrebné uvedomiť si, aký dôležitý je aj dizajn podcastového priestoru a loga, ktoré by malo byť výstižné, ľahko zapamätateľné, ale aj ľahko priraditeľné k vytváranému, prípadne už vytvorenému profilu. SNK zvolila vo svojom logu námet podcastového mikrofónu, na ktorom sa vyníma logo knižnice. Zároveň bola v grafickom návrhu použitá výrazná farba, aj vďaka ktorej náš podcastový profil ľahko zaujme pozornosť odbornej a širokej verejnosti.

Ďalšiu výzvu predstavuje efektívna distribúcia podcastov a ich zabezpečenie, aby boli jednotlivé podcasty dostupné pre vybranú cieľovú skupinu. Knižnice by mali nájsť spôsoby, ako efektívne propagovať svoje podcasty a zabezpečiť, aby ich obsah bol ľahko dostupný používateľom prostredníctvom rôznych platforiem. V súčasnosti sú najefektívnejšími prostriedkami na propagáciu podcastového priestoru rôzne sociálne siete. Čím viac sociálnych sietí knižnica využije, tým väčší dosah získa pre svoje podcasty. Napriek výzvam, s ktorými sa knižnice stretávajú pri vytváraní a distribúcii podcastov, majú podcasty

v knižničnom prostredí veľký potenciál na budúci rozvoj. S rastúcim záujmom o digitálne médiá a zmenu využitia ich obsahu je pravdepodobné, že podcasty budú čoraz dôležitejším nástrojom komunikácie a vzdelávania. Budúcnosť podcastov v knižničnom prostredí spočíva v ich schopnosti prispievať k rozširovaniu dosahu knižničných služieb, ale aj v posilňovaní vzťahu s verejnosťou a v podpore informačnej gramotnosti.

ZÁVER

Na záver môžeme uviesť, že úspech využitia podcastov nielen v Slovenskej národnej knižnici, ale v knižničnom prostredí vo všeobecnosti spočíva v ich technickom a obsahovom spracovaní, a, samozrejme, aj v ich aktívnej podpore a marketingovej propagácii. Knižovníci majú kľúčovú úlohu pri formovaní obsahu podcastov, aby bol relevantný pre cieľovú skupinu a zároveň reflektoval aktuálne témy nielen z knižničného prostredia.

Úspech využitia podcastov v knižniciach závisí vo veľkej miere od efektívnej spolupráce pracovníkov podieľajúcich sa na tvorbe podcastov a poslucháčov. Je to príležitosť pre knižnicu nielen posilniť svoju pozíciu kultúrneho a vzdelávacieho centra, ale aj prekročiť hranice fyzických priestorov a mať tak dosah na používateľov aj prostredníctvom digitálnych médií. S týmito nadobudnutými poznatkami sa aj vaša knižnica môže presadiť v inovatívnom využívaní podcastov a stať sa tak príkladom pre ďalšie kultúrne inštitúcie.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- ČEPČÁNYOVÁ, Veronika a Lucia KYTKOVÁ. 2023. *Metodický materiál pre tvorbu podcastov*. Online. Martin: Slovenská národná knižnica. Dostupné na: https://snk.sk/images/Informacie_pre/Kniznice_a_knihovnikov/Dokumenty_pre_knihovnikov/Methodicky_material_pre_tvorbu_podcastov.pdf. [zobrazené 2024-03-08].
- HARNETT, Mark. 2011. *Stručný sprievodca: Pod-casting: Ako vytvárať zvukové a obrazové dokumenty pre iPod, BlackBerry, mobilné telefóny a webové stránky*. Bratislava: Eastone Books.
- MALAGA, Jana a Barbora SENČÁKOVÁ. 2023. *Ako urobiť podcasty?*. Online. Bratislava: Content Agency. Dostupné na: <https://contedy.sk/e-book-ako-urobit-podcasty/>. [zobrazené 2023-08-08].